

RÚSDREKKA- SIÐIR Á ÓLAVSØKU

Blíðskapurin er í dag ein ímynd av ólavsøkuni, men hugsa vit okkum ikki um, kann hann geva baksláttur

BRANDUR MORTENSEN NOLSØE

Tað kann vera trupult at ganga turrur á ólavsøku. Fært tú bjóðað ein snaps, verður væntað, at tú tekur av. Smakkar tú tær ikki á, kann hetta tulkast soleiðis, at tú tekur ikki við blíðskapinum.

– Trupulleikin tekur seg upp, tá ein verður tráðspurdur um, hví ein ikki vil smakka sær á.

Tað sigur søgufrøðingurin Elin Súsanna Jacobsen, sum hevur granskað í rúsdrekkið um í Føroyum.

Sambært henni er ólavsøkan enn merkt av aldargomlum siðum, sum kunnu skapa truplar støður fyri tey, sum ikki ikki vilja smakka sær á.

Aldargomul siðvenja

Rúsdrekka hevur í øldir verið við til at mynda ólavsøkuna. Longu í 1600 talinum varð veitsla hildin, eftir at løgtingið var sett, og tá varð drukkið. Tó var siður at drekka við fyriliti.

– Fólk vóru fyrivarin og ansaðu eftir ikki at gerast ov full. Tað bleiv moraliserað soleiðis, at hevði onkur fingið ov nógv niðurum, skuldi viðkomandi ikki hava meir, fyrr enn nakað var runnið av, greiðir Elin Súsanna Jacobsen frá.

Hóast rúsdrekka er ein aldargamal partur av ólavsøku-

na, eru mangar siðvenjur til í dag, sum hava livað væl styttri. Í dag eru tiltøk sum kappróður, fótboldur og midnáttarsangur við til at geva ólavsøkuni innihald. Men fleiri av nýggjaru siðvenjunum kunnu hugsast at hava verið neyðugar, tí tær geva fólki okkurt at takast við á ólavsøku.

– Hildið verður, at eitt nú kappróðurin kom væl við, tí við honum fingi fólk annað at taka sær til enn at drekka. Eitt nú í 1800 talinum komu fólk saman á ólavsøku einamest fyri at drekka, og tað førði til, at fólk drukku seg um koll, sigur Elin Súsanna Jacobsen.

Rúsdrekkanýtslan er vorðin siðligari

Um hetta mundið vóru fráhaldsrørslurnar sterkar, og haðani kom hugburðurin, at tað sœmdi seg ikki at drekka. Ymsar samkomur, eitt nú Indre Mission og Brøðrasamkoman, slóðaðu fyri hugsjónum, ið vildu tálma rúsdrekkanýtsluna í samfelagnum. Í dag finnast nógvar samkomur, sum upprunaliga spruttu úr fráhaldsrørsluni. Fráhaldsrørslan hevur eftir øllum at døma havt stóra ávirkan á rúsdrekkanýtsluna í Føroyum.

Tá rúsdrekkaforboðið kom í gildi í 1807, var fátæksligt í Føroyum, og tí varð ikki nógv drukkið sum heild. Fólk høvdu ikki ráð at drekka. Samtíðis var

ikki óvanligt, at tey, sum átti rúsdrekka, goymdu fløskurnar ymsastaðni, so onnur ikki vistu av, at tey áttu rúsdrekka inni. – Kom tað fram, at fólk áttu rúsdrekka, fóru onnur at brellast, sigur Elin Súsanna Jacobsen.

Hon metir, at ferðslulógin eisini hevur ávirkað rúsdrekkanýtsluna í Føroyum. Hevur tú smakkað tær á, er líkt til, at tú ikki koyrir í ferðsluni í dag. Men soleiðis var ikki fyri 30 árum síðani. Mongu ferðsluvánlukkurnar í eitt nú 1970 árunum vóru tekin um, at fólk mangan koyrdu ávirkaði. Til samanberingar doyði eingin í ferðsluni í 2018. Tó skrásettið politiið 30 óhapp við fólkaskaða í fjør.

Eftir at Rúsdrekkasøluhandlarnir og skeinkistøð lótu upp, er tørvurin á at hava rúsdrekka uppi á sær á ólavsøku minkaður. Av teirri orsök er eisini blivið minni vanligt, at tilkomin fólk

drekka seg um koll á ólavsøku.

– Fyrr í tíðini var størsta arbeiðið hjá lögreluni at koyra full mannfolk til hús, sigur Elin Súsanna Jacobsen.

Leggja tunguna á

Á ólavsøku ganga mangar gamlar siðvenjur aftur. Siðvenjur eru týðandi liður í okkara felags samleika. Eitt nú mentan og mál eru við til at mynda felags samleikan hjá eini tjóð, og tjóðarhátíðin man vera besta høvi at minna okkum sjálvi á, hvussu vit einskilja tað, sum er føroyskt. Á ólavsøku samlast vit rundanum tey kendu sýmbolini, sum mynda føroyskan samleika.

Summar siðvenjur hoyra serliga ólavsøkuni til. Rúsdrekka er í dag við til at mynda ólavsøkuna, og kent er, bjóðað av snapsafløskuni, bæði við hús og niðri í býnum. Men ikki øll smakka sær á, og tí kann stóðan gerast

tann, at ein fólkaliga takkar nei til tilboðið um ein snaps.

– Tey, sum ikki vilja smakka sær á, kunnu kenna seg trýstan til at taka av, tá lummaglasíð ella snapsaglasíð verður rættað móti teimum, tí tey vilja ikki virka avvisandi. Hetta gerst eitt nú viðkomandi, tá tað snýr seg um blíðskap, sigur Elin Súsanna Jacobsen.

Tá borðreitt varð við bæði mati og drekka fyrr í tíðini, kundi verða illa sæð, at gestirnir ikki fingi sær snaps. At taka ímóti snapsinum hevur søguliga merkt, at ein tekur við blíðskapinum, sigur hon. Men í dag eru viðurskiptini nøkur onnur. Samanbresturin millum gamlan sið og nútíðina, kunnu í hesum føri gerast ein trupulleiki.

– Ein kann verða tráðspurdur um, hví ein ikki vil smakka sær á, tí tað kann verða tikið illa upp, sigur hon.

Heilsu- og myndugleikar hava í nýggjari tíð mettt tað vera

